

Mulțimea și varietatea depozitelor ne demonstrează că pe teritoriul țării noastre a existat un puternic centru metalurgic, de la care au plecat pe calea schimbului numeroase piese în regiunile învecinate. Existența însăși

a acestei înfloritoare industrii presupune continuitatea etno-culturală în zonele unde evoluția tipurilor a putut fi demonstrată în tot cuprinsul acestei perioade.

Adriana Stoia

LIVIU MĂRGHITAN, *Fortificații dacice și romane. Sistemele de pe cursul mijlociu și inferior al Mureșului*, Editura militară, București, 1978, 136 p.

Înscriindu-se într-o preocupare constantă a autorului de cunoaștere a arheologiei ținutului hunedorean și a văii Mureșului, lucrarea prezentată în continuare este consacrată deopotrivă epocii dacice și celei romane.

Cartea cuprinde cinci capitole, intitulate sugestiv : I. *Cetăți ascunse sub vălul timpului* (p. 5—14); II. *Mărturii arheologice dacice pe Mureșul mijlociu și inferior* (p. 15—41); III. *Șirul așezărilor dacice de pe valea Mureșului de jos, strajă a drumului spre inima țării dacilor* (p. 42—65); IV. *Cursul inferior al Mureșului — arteră de circulație și hotar al Daciei romane* (p. 66—116); V. *Valea Mureșului mijlociu și inferior — parte integrantă a vetrei de formare a poporului român* (p. 117—127).

Prezentăm mai departe conținutul acestor capitole :

I. După o scurtă trecere în revistă a sistemului de fortificații din Munții Orăștiei, autorul ne îndreaptă atenția asupra văii Mureșului — culoar ușor de străbătut în toate timpurile, ducind spre însăși capitala regatului dac. Autorul opinează, pe bună dreptate, că regii daci nu puteau neglija această importantă cale strategică; interesul acestora față de această zonă este subliniat (p. 10—11) prin utilizarea unei relatări a lui Cassius Dio (LXVIII : regele Decebal a izgonit din părțile vestice ale Banatului pe iazigii infiltrați aici după primul război dacic al lui Traian). Cercetările arheologice au arătat, dealtfel, că zona cursului mijlociu și inferior al Mureșului a fost intens locuită în secolele I î.e.n. — I e.n. — perioada de apogeu a statului dac.

II. În acest capitol, autorul prezintă câteva puncte strategice importante pentru apărarea văii Mureșului : Platra Coziei (care făcea legătura între complexul din Munții Orăștiei și celelalte puncte de pe Mureș), Măgura Sirbilor (*Singidiva?*) și Cîmpul Surduc. În toate cazurile era probabil vorba de puncte de observație, „posturi înaintate” ale fortificațiilor din jurul capitalei dacilor. Este o problemă căreia cercetările viitoare trebuie să-i acorde mai multă atenție.

De remarcat că aceste puncte întărite se găsesc într-o zonă intens locuită de o populație autohtonă civilă.

III. Numeroasele așezări dacice de pe cursul de jos al Mureșului umpleau spațiul dintre punctele fortificate. Existența acestora sfârșește odată cu războaiele dacice ale lui Traian. Remarcăm că L. Mărghitan opinează că în atacul concentric asupra cetăților din Munții Orăștiei, unele forțe romane au pătruns și pe valea Mureșului : *Motivul ce ne îndeamnă să opinăm în favoarea celor spuse anterior este detaliul că așezările de pe valea Mureșului de jos par să-și fi încheiat existența printr-o distrugere violentă, nefiind părăsite prin refugierea populației dacice. Dar, o rezistență armată din partea localnicilor își avea rațiunea indeosebi în cazul în care aceștia știau că dincolo, spre est, în cetățile cu ziduri trainice, Decebal nu fusese încă biruit* (p. 59). Autorul este de părere că dincolo ce înalță spre Tibiscum au fost desprinse unele forțe și trimise, prin pasul Lăpușnic-Dobra, pentru a anihila eventuala rezistență a dacilor din această zonă (p. 62). Ipoteza, în esență plauzibilă și interesantă, se cere mai bine argumentată și verificată prin descoperiri arheologice mai concludente.

IV. În apărarea frontierei romane din această zonă, rolul principal revenea castrului de la Micia — unul din cele mai importante castru de unități militare auxiliare ale provinciei. Nu vom intra în detaliile istoriei acestei importante așezări militare și civile, deoarece autorul o face pe cuprinsul mai multor pagini (p. 71—98). Interesantă ni se pare încercarea de reconstituire a sistemului de apărare a castrului de la p. 82.

Unele observații ar fi de făcut asupra trupelor staționate în acest castru; discuții comportă și părerea mai veche că acesta a fost construit din piatră sub Antoninus Pius. Nu insist asupra problemelor de mai sus deoarece am făcut-o cu alte prilejuri, în contribuții pe care L. Mărghitan le citează în notele capitolului și care se deosebesc în unele privințe de ale sale. De asemenea, menționez că cercetările din ultimii ani de la Micia au adus

noi date la cunoașterea istoriei militare a acesteia.

În continuare, autorul prezintă urmele romane de la Bulci, Lipova, Aradul Nou și Cenad (p. 99–106), care punctează drumul roman de pe valea Mureșului. Deosebit de interesantă ni se pare prezentarea grupului de morminte de la Seghedln (*Partiscum*) (de pe cuprinsul cărora s-au cules și monede din timpul lui Antoninus Pius și Caracalla) (p. 107) — publicate încă din 1882, dar date uitării. În felul acesta, se aduc noi dovezi la problema existenței unei așezări romane în fața vărsării Mureșului în Tisa unde, pe baza unei inscripții, se presupune și existența unei stațiuni vamale.

Astfel, ca și în perioada regatului dacic, Micia și celelalte puncte fortificate de pe valea Mureșului aveau rolul de a păzi intrarea dinspre vest a provinciei.

V. Ultimul capitol este consacrat unei probleme fundamentale a etnogenezei române:

continuitatea elementului dacic în epoca romană în valea Mureșului. Autorul aduce importante contribuții, fie prin cercetările proprii, fie valorificând date mai vechi.

Cartea se încheie cu un *indice general* și *cuprins* (cu variante în limbile franceză, engleză și rusă).

Prin format și titlurile capitolelor, lucrarea prezentată poate fi considerată și o carte de popularizare; ea adresându-se unui public mai larg. Totuși, este întocmită după criteriul riguros științific. La aceasta trebuie adăugat un fapt deosebit de important: L. Mărghitan este un bun cunoscător al locurilor descrise, al topografiei și geografiei zonei. Aceasta a reprezentat o condiție deosebit de importantă în închegarea concepției autorului despre sistemul defensiv de pe valea Mureșului din epocile dacă și romană.

Constantin C. Petolescu

D. BERCIU, *Dacoromania*, col. Archaeologia Mundi, editura Nagel, Geneva, 1976, 192 pagini, 65 pl. color și 73 ilustrații alb-negru

Formarea poporului român a încetat demult să mai constituie „o enigmă și un miracol istoric”. Eforturile îndelungate ale savanților români, în special din ultimele decenii, au dus la făurirea unei teorii științifice care urmărește și explică procesul etnogenezei noastre pe temelul unei multitudini de fapte și documente istorice, arheologice, lingvistice, etnografice etc. Necesității de a lămurii cititorul străin asupra originilor poporului român, de a-l da o explicație istorică valabilă a locului specific al acestui popor în concertul națiunilor europene, vine să-i răspundă mai recent cartea profesorului Dumitru Berciu (cu colaborarea la unele capitole a prof. Bucur Miltrea), intitulată semnificativ *Dacoromania* și apărută în limba italiană în colecția Archaeologia Mundi a binecunoscutului edituri Nagel.

Între lucrările de o reală valoare și utilitate apărute anterior în această colecție se înscrie și volumul *Roumanie* (1972), semnat de regretatul C. Daicoviciu și de acad. E. Condurachi, constituind o sinteză, în principal pe bază arheologică, a istoriei străvechi și vechi a țării noastre, începând cu epoca pietrei cioplite și terminând cu antichitatea târzie (secolul al VII-lea e.n.). Consultând cartea semnată de D. Berciu, constatăm că riscul de a repeta date și idei deja cunoscute cititorului colecției amintite este minim, chiar dacă ea suprapune în bună măsură, din

punct de vedere cronologic, și chiar dacă ea reia — în text și în ilustrație — o serie de descoperiri întâlnite în volumul lui C. Daicoviciu și E. Condurachi. D. Berciu nu și-a propus să scrie o nouă sinteză a pre- și protoistoriei românești; el încearcă să reconstituie, să explice și să illustreze procesul formării poporului român, în primul rând prin documentele arheologice. Însuși titlul cărții, *Dacoromania*, învederează această delimitare a substanței, cadrului geografic și temporal al temei tratate. Pentru autor, Dacoromania nu este doar o anumită noțiune lingvistică, ci un concept mult mai complex, etno-cultural și istoric, înglobând în egală măsură cele două elemente constitutive fundamentale ale poporului român: cel geto-dac și cel roman.

Pornind de la acest concept, era normal ca urmărirea etnogenezei românești să nu se limiteze la aria fostei provincii romane, ci să acopere întregul spațiu locuit de geto-daci. În timp, autorul urmărește evoluția societății autohtone, aflată într-o continuă interacțiune cu factorii externi, de o mai mare sau mai mică importanță, începând cu epoca bronzului, când se cristalizează fondul etnic carpato-balcanic, și terminând cu ultimele secole ale mileniului I e.n., când procesul de etnogenază s-a desăvârșit, românii constituind un popor cu o limbă și o cultură proprii, cu structuri social-economice și politice specifice.